

KULTUR

Kulturleder: **FRØDE SJERRESTRAND** (redaksjon) (E) 47 01 07 00
Annonse: **GURO H. BERGSEN** (redaksjon) (E) 47 01 07 00

GRIEGS STORE HIT // En ærgjerrig 25-åring laget tidens bergenske slager. Griegs «Klaverkonsert i a-moll» ble nasjonalromantikens kjenningsmelodi – og kan fremdeles få popmusikere til å gråte.

Lyden av Norge fyller 150 år

ERIK FOSSEN
erik.fossen@tidende.no
KJETIL K. ULLEND

Det begynner med en paukevirvel, så smeller en massiv pianoklodde ut i luften og tunder nedover mot avgrunnen. Edvard Griegs «Klaverkonsert i a-moll» er lyden av en komponist – og et land – som trer frem fra mørket og krever sin plass i verden. 150 år etter at stykket fikk sin uforefreming for herrefolket i København, 3. april 1869, gir det stadig gjenklang verden over.

A-mollkonserten er den største hiten i norsk musikkhistorie. Et ikonisk verk på samme måte som Munchs «Skrik» eller Ibsens «Peer Gynt», sier Leif Ove Andnes.

Suksessens forbannelse

Stjernepianisten vet hva han snakker om. Da han selv var 25 år, som en kulminasjon av flere års voldsom inspirasjon. Etterpå lykkes han aldri med å lage noe i tilsvarende stort format.

Hans største hit kom tid-

UNG MANN: Edvard Grieg var 25 og nybakt far da han satt seg ned i et veksthus utenfor København for å skrive klaverkonserten.

lig, det ble nok et problem, sier Andnes.

«Han lærte ikke å følge opp og strevde med å skrive store verk, mens småstykkene, etter hans eget utsagn, kom til ham «som lus og løpper på landet».

Etter tysk romantikk

Dersom Grieg avskrev slagere som «Morgenstemning» og «I Dovregubbens hall» som «lus og løpper», la han i så fall listen uoverkommelig høy. Og det var nettopp hva A-mollkonserten gjorde – Sergej Rachmaninov har kalt stykket den beste pianokonserten noensinne skrevet. Så hva var det Grieg lyktes slik med

gjester med folkekunsten klarhet. Melodien har noe ubesudlet som snakker rett til hjertet, sier Andnes.

Midt i nasjonsbyggingen

– På mange måter er A-mollkonserten lyden av Norge, sier Ingrid Røyneidal.

Den tidligere direktøren ved Troidhaugen er i dag leder for Oslo-Filharmonien. Akkurat som Harmonien, har orkestret ofte A-mollkonserten med seg i kofferten på turné. Faktisk sto stykket på programmet da Oslo-Filharmonien debuterte i 1919.

– Allerede den gang ble konserten regnet som et ikon i norsk musikk. Det handler mye om konteksten, stykket ble skrevet midt i nasjonsbyggingen, mens den norske kulturen ble utviklet, sier Røyneidal.

At stykket også kobles til selve den norske naturen, skal skyldes den tyske romantiske solokonsertertradisjonen, men har samtidig et nasjonalt, folkelig preg både i melodier og rytmer, sier Pål Eide. Bergespianisten spilte nylig inn plate på Troidhaugen.

– Grieg ville vise det universelle i folkekunsten. Den suksessfulle pianokonserten har hatt internasjonal helt frem til i dag viser at han hadde rett, sier Eide.

Leif Ove Andnes er inne på det samme:

– Jeg tror det som fanger folk veldig, er hvordan konserten parer stor lidenskap og virtuose

«LYDEN AV NORGE»: Tidligere Troidhaugen-direktør, Ingrid Røyneidal, understreker A-mollkonsertens rolle i den norske nasjonsbyggingen.

ARKIVFOTO: VEGAR VALDE

VED MESTERENS FLYVEL: Pål Eide under plateinnspilling på Troidhaugen i høst.

ARKIVFOTO: BRILAN EDISZ

NASJONALROMANTIKK: Fjell, fjord og L

Ove Andnes – slike bilder dukker gjerne opp når A-mollkonserten spilles.

i en slik grad at den assosiasjonen vekkes veldig raskt for oss nordmenn. Andre gjør imidlertid ikke nødvendigvis samme kobling – konserten har noen kvaliteter som går langt utover å være illustrativ bakgrunnsmusikk til norske fjell og forder, sier hun.

Som popmusikk

En måte å sette ord på disse kvalitetsene på, er å betrakte A-mollkonserten som et stykke popmusikk. Det er ikke unaturlig, ifølge Pål Eide.

Den karakteristiske introen er kjent i hele musikerverden, sier han, men parallellene til popmusikk stopper ikke der. Eide ramser opp:

– Vakre, sangbare melodier som gjentas mange ganger og er lett å huske, satt sammen med enkle, men raffinerte akkorder. Stor variasjon mellom det vakre og det dramatiske, slik at publikum blir underholdt. Passasjer med faste, svingende danserytmer fra folkekunsten, som halling og springer. Vakre orkesterklanger og elegant klaverstemme som vekslers mellom det poetiske og virtuose, sier han.

– Og så en stor solo-kadens hvor de sterke følelser slippes helt fri – her ville gitaristen i et popband ligge på gulvet i ekstase!

Tårene rant hos Tellez

Nettopp slik var det popmaker Mattias Tellez lå første gang han hørte hele konserten. På et vennelag fant Tellez et opptak av konserten i husets platesamling. Mens vennene festet videre i etasjen under, lå 15-åringen på gulvet og lyttet til Grieg med våte øyne.

– Jeg ble så grepet av det vakre temaet som introduseres når første akt roer seg at jeg begynte å grine. Så der ble jeg liggende og gråte meg gjennom de to neste aktene, sier Tellez.

Det spesielle med det halvtimelange stykket, mener han, er at det ikke har noen dødpunkter.

– Det er ikke noe vås der. Kon-

serten er engasjerende, presis og vkker fra start til slutt. Stykket er fylt med overskudd og veldig inspirert – det er som at komponisten har knekt en kode og latt seg rive med.

Rocket hittilene i 1961

Som seg her og bør en god poplåt, finnes det et utall forskjellige versjoner av A-mollkonserten. I 1966 ble stykket den første pianokonserten som ble spilt inn på plate (i alle fall seks minutter av den). I 1961 surfet Grieg høyt oppe på britiske og amerikanske hitlister, takket være jazzmusikeren Jimmy Wisner og hans rock'n'roll-versjon, «Aria Minor».

For dagens unge bergensere er kanskje melodisnutten de hører når Bybanen stopper på Hop deres første møte med Griegs mesterverk. Lyrteios og pianist Annabel Guaita, som jobber med å geleide folk inn i den klassiske musikken, advarer mot å behandle store verk som museumsjenstander man ikke får leke med.

– Dersom nye generasjoner skal oppdage den klassiske musikken, må vi våge å tro at den gir rom for universelle og tidløse menneskelige erfaringer. Slik er det også med A-mollkonserten. Der finnes en tidløshet som jeg tror treffer oss veldig direkte og umiddelbart, sier Guaita.

Andnes tar stykket tilbake

Til høsten skal Leif Ove Andnes på ny spille A-mollkonserten på turné, tolv år etter at han sist spilte verket. I forberedelsene jobber 48-åringen med å hente frem energien som skal til for å gjøre seg på både stykket og komponisten.

– Friskheten til den unge mannen vil slå seg frem og vise verden hva han kan er en del av stykket. Dette er en enormt ambisiøs komponist og pianist som sier «Her er jeg!», sier Andnes.

Og 150 år seinere er altså både A-mollkonserten og Edvard Grieg, ber fremdeles.

POPMUSIKER: Mattias Tellez har truffet mange musiker og produsent. Selv tok han til årene over A-mollkonserten.

ARKIVFOTO: TOR HEIEN

ARKIVFOTO: NRK